

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна),
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Мозирський державний педагогічний університет імені І.П. Шамякіна (Білорусь),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогешвілі (Грузія),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за результатами XVI Міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди
(14–15 листопада 2019 р., м. Харків)

Харків
2019

Методологія сучасних наукових досліджень

УДК [37:001]«20»

М 54

Затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 20.12.2019 р.)

М 54 **Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць** за результатами XVI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г. С. Сковороди (14–15 листопада 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука і К. А. Юр'євої — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. — 253 с.

Мови видання: українська, англійська, білоруська, вірменська, грузинська, російська.

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень вчених – докторантів, викладачів, учителів, вихователів, аспірантів – учасників XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень», присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Харків, 14–15 листопада 2019 р.) з України, Білорусі, Вірменії, Грузії.

Для наукових працівників, викладачів вищих навчальних закладів, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст несуть автори.

Редакційна колегія:

Бойчук Ю. — головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Болбас В. — доктор педагогічних наук, професор Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Гарібашвілі М. — доктор педагогічних наук, професор, Спікер Представницької ради Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Гіоргадзе Н. — доктор філологічних наук, асоційований професор, завідувач департаменту грузинської мови Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Даллакян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Джибашвілі О. — кандидат історичних наук, доцент старший науковий співробітник департаменту історії та археології Інституту Ніко Бердзешвілі, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Карапетян В. — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки та методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Криштоф С. — заступник головного редактора, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації МОН України (Київ, Україна)

Мосіашвілі А. — доктор історичних наук, асоційований професор, проректор Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Нахуцрішвілі Н. — кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогічних наук Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Палієва Т. — кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Саргсян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Башкір О. — доктор педагогічних наук, доцент професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, голова ради молодих учених ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Трубчанінов М. — кандидат історичних наук, доцент, начальник наукової частини ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Шапавалова О. — начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Юр'єва К. — доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Янкович О. — доктор педагогічних наук, професор факультету суспільно-філологічних наук Кувявсько-Поморської Вищої Школи (Бидгощ, Польща)

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019

© Автори

Григоренко В. Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ТРЕНІНГОВІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах розбудови нової конкурентоспроможної системи вищої педагогічної освіти в Україні актуалізуються питання переосмислення і перегляду усталених освітніх традицій, узгодження вимог до фахівців зі світовими освітніми стандартами, врахування інноваційних тенденцій розвитку різних сфер суспільства. Усе це потребує внесення доповнень і коректив в освітній процес закладів вищої освіти шляхом пошуку нових засобів професійної підготовки, що забезпечують формування професійної мобільності студентів, ефективне включення їх у контекст різноманітної майбутньої професійної діяльності ще у період навчання у ЗВО задля прищеплення їм творчого та продуктивного сприймання освітніх інновацій, розвитку здатності до гнучкого, оперативного реагування на постійні зміни суспільних запитів і потреб, підвищення рівня конкурентоспроможності.

Питання формування різних видів мобільності студентської молоді, у тому числі професійної мобільності майбутніх педагогів, досліджували М. Белозьорова, В. Гринько, Ю. Гришко, Н. Кожемякіна, М. Лосєва, Р. Пріма, Н. Фокіна та інші. Підготовку майбутніх вихователів ЗДО, формування їх фахової компетентності в аспекті розвитку професійної мобільності фахівців вивчали Г. Беленька, Л. Зданевич, І. Коновальчук, А. Коломієць, Н. Луцан, Н. Мачинська, О. Олійник, Г. Поніманська, О. Савченко та інші вчені.

Теоретичний аналіз наукових досліджень і узагальнення досвіду розвитку професійної мобільності майбутніх вихователів ЗДО у процесі фахової підготовки дають підстави констатувати існуючу в освітній практиці суперечність між необхідністю вдосконалення професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти в контексті формування їхньої мобільності у процесі вирішення професійних завдань та браком нових, ефективних засобів стимулювання розвитку професійної гнучкості майбутніх фахівців у динамічному освітньому просторі.

Зважаючи на це, метою статті є обґрунтування необхідності впровадження у процес професійної підготовки педагогічних кадрів інтерактивних тренінгових засобів, що забезпечують формування гнучкості, креативності, ігромайстерності майбутнього вихователя ЗДО як основу розвитку його професійної мобільності у цілому.

Одним із важливих завдань сучасної вищої школи, на якому наголошується у Законі України «Про вищу освіту», є сприяння розвитку особистості кожного студента, підтримка та стимуляція обдарованої студентської молоді. Розв'язання проблеми пошуку оптимальних стратегій творчого розвитку та навчання молоді у різних типах ЗВО потребує особливої педагогічної уваги, оскільки формування професійно мобільної особистості як носія та творця суспільних цінностей є запорукою подальшого розвитку країни, досягнення нею високого рівня суспільного прогресу.

Професійна мобільність передбачає готовність фахівця до трансформації виконуваних професійних завдань, прагнення особистості змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище, здатність швидко освоювати нові види робіт, нові спеціальності і реалізація цієї готовності у своїй життєдіяльності (готовність особистості до сучасного життя з його багатоаспектними чинниками вибору). У цьому контексті професійна мобільність розглядається вченими як основа дієвого реагування майбутнього фахівця на виклики сучасного суспільства, своєрідний особистісний ресурс, на якому ґрунтується ефективно перетворення соціуму і людини в ньому; внутрішній (мотиваційно-інтелектуально-вольовий) потенціал особистості, що забезпечує здатність до гнучкої орієнтації і діяльнісного реагування в динамічних соціальних і професійних умовах у відповідності з власними життєвими позиціями [1, с. 101].

Неможна не відзначити, що сучасне інформаційне суспільство висуває підвищені вимоги до майбутнього фахівця, пов'язані саме з формуванням його професійної мобільності як здатності швидко опановувати і впроваджувати в професійну сферу технічні нововведення, освоювати нові спеціальності. Ця здатність значною мірою залежить від рівня загальної й професійної освіти, від широти й обґрунтованості спеціальної підготовки майбутніх фахівців. Так, Л. Сушенцева взагалі вважає сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій основою професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника, що є необхідною умовою успішної життєдіяльності особистості в сучасному суспільстві [2, с. 158]. Крім того, професійна мобільність детермінує професійну активність, суб'єктність, творче ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку, що сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем [1, с. 102].

Наголосимо, що хоча поняття «професійна мобільність» досить успішно увійшло до наукової теорії й педагогічної практики, дефініція «професійна мобільність майбутніх вихователів ЗДО» ще залишається малорозробленою. Г. Бойко досліджена соціальна мобільність фахівця дошкільної освіти як компонент професійної компетентності, що характеризується відповідним рівнем готовності до соціально-педагогічної взаємодії, яка формується у процесі професійної підготовки і реалізується поетапно у взаємозв'язку з усіма видами мобільності під час переміщення фахівця в соціумі, а також зміні його соціального стану, статусу та ролей [3, с. 6].

Методологія сучасних наукових досліджень

Суттєво, що високоефективними способами організації роботи в умовах ЗВО щодо розвитку соціальної мобільності студентів педагогічних спеціальностей є інтерактивні тренінгові засоби, що розглядаються у науці як інструменти активного навчання, спрямованого на розвиток знань, умінь і навичок та соціальних установок. Зазначені засоби досить часто використовуються в освітній діяльності, де бажаний результат – не тільки отримання нової інформації, а й набуття професійних мотивів та навичок застосування отриманих знань на практиці. У широкому розумінні поняття «тренінг» охоплює інтерактивні форми і напрями групової роботи.

Аналізуючи праці вчених (О. Безпалько, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, В. Петрович, С. Харченко та ін.), присвячені проблемі підвищення професіоналізму майбутніх вихователів, зокрема, формування їхньої професійної мобільності, підкреслимо, що саме завдяки участі в інтерактивних тренінгових формах освітньої діяльності відбувається розвиток у студентів надважливих професійних характеристик, що виражаються в органічній єдності потреб, свідомості, знань, емоційно-вольової сфери та практичного досвіду педагогічної взаємодії, спрямованих на особистісне та професійне становлення майбутнього фахівця. Тренінг будемо розуміти як необхідну у роботі зі студентською молоддю технологію освітньої діяльності, спрямовану на набуття життєво-професійної компетентності особистості шляхом збагачення її професійної скарбниці як фаховими знаннями, так і життєво-практичним та емоційно-особистісним досвідом завдяки застосуванню інтерактивних засобів навчання. Використання тренінгових засобів у навчанні майбутніх вихователів ЗДО є перспективним напрямом вдосконалення їхньої професійної підготовки в аспекті здобуття професійної мобільності, адже педагог – фахівець, який має майстерно оволодіти засобами організації педагогічної взаємодії, мати досвід цілеспрямованого виховного впливу на іншу людину, розвинуту комунікативну компетентність, самостійність, педагогічну майстерність, професійну зрілість, здатність до творчості, самоорганізації, саморозвитку, освіти впродовж життя.

Завдяки застосуванню інтерактивних тренінгових засобів розвиток професійної мобільності майбутнього вихователя ЗДО активізується шляхом набуття студентом діяльної навчально-професійної позиції вже під час отримання педагогічної освіти. Застосування тренінгових засобів забезпечить навчання студентів у дусі педагогічного оптимізму, виконуючи мотивуючу функцію, підвищуючи рівень впевненості особистості у власних силах, сприяючи зняттю психологічних бар'єрів у майбутній професійній діяльності.

Суттєве значення у розвитку у майбутніх вихователів ЗДО професійної активності, формування суб'єктності, здатності до постійного особистісного розвитку, засвоєння ними творчого ставлення до професійної діяльності має використання спеціальних тренінгових засобів, відмінних від традиційної вербальної та наочної освітньої комунікації. У цьому контексті необхідно наголосити, що вченими ґрунтовно досліджені

сугестивні можливості мистецтва в освітньому процесі. Спираючись на праці вчених (К. Орф, О. Ромен, В. Шварц, Й. Шульц), зазначимо, що, наприклад, застосування музики як засобу освітнього впливу на особистість майбутнього вихователя забезпечує розширення емоційного досвіду студента та розвиток його сенсорної чутливості. У напрямі формування професійної мобільності майбутніх вихователів ЗДО значні перспективи становить також використання в освітньому процесі засобів художньо-творчого, театрального, танцювального мистецтва. Вважаємо, що за допомогою сукупності різноманітних засобів мистецтва у ході проведення тренінгів з розвитку соціальної мобільності студентів, майбутні вихователі стають більш емпатійними, креативними, здатними до творчого перетворення будь-якої ситуації, вчаться адекватно сприймати емоційний стан і поведінку інших людей. Крім того, набувають нові мистецькі навички, що сприяють зростанню їхньої активності, вмотивованості щодо участі у різних культурних заходах, освітянських проектах різної змістовної спрямованості, також підвищується рівень їх адаптивності до освітніх інновацій, функціонально різних видів професійної діяльності тощо.

У цілому, можемо зазначити, що формування професійної мобільності майбутніх вихователів ЗДО є необхідним елементом фахової підготовки педагогічних кадрів, здатних до гнучкого і динамічного реагування на змінюванні професійні умови. У системі формування професійної мобільності студентів педагогічних закладів вищої освіти стратегічною метою стає підготовка сучасного конкурентноспроможного вихователя ЗДО, готового до педагогічної творчості в умовах постійних інноваційних змін в освітньому середовищі.

Вирішення актуальної сьогодні проблеми формування професійної мобільності педагогів в процесі професійної підготовки є неможливим без переосмислення традиційних засобів організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, впровадження освітніх тренінгів, спрямованих на формування соціальної мобільності майбутніх вихователів ЗДО. Такі освітні тренінги розуміємо як технологію освітньої діяльності, спрямовану на набуття студентами професійної та життєвої компетентності, гнучкості, творчості, готовності до різних професійних ситуацій, варіативних умов професійної діяльності шляхом збагачення як фаховими знаннями, так і життєво-практичним та емоційно-особистісним досвідом завдяки використанню інтерактивної взаємодії й сугестивних можливостей мистецтва.

За нашим переконанням, використання засобів мистецтва у ході проведення таких тренінгів має значну перспективу у підготовці виховательських кадрів. Розробка та апробація комплексу таких засобів у процесі організації різних видів тренінгової роботи з майбутніми вихователями ЗДО є важливим напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ : ІМА-ПРЕС, 2009. 367 с.
2. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Кривий Ріг : Видав. дім, 2011. 439 с.
3. Бойко Г. О. Формування соціальної мобільності вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / Г. О. Бойко. Київ, 2019. 22 с.